

SANCTI EULOGII

ARCHEBISCOPI TOLETANI ET MARTYRIS

DOCUMENTUM MARTYRIALE.

EPISTOLÆ PRÆVIE.

EULOGIUS ALVARO.

Mittit ad Alvarum Documentum martyriale quod virginibus Floræ et Mariæ scripserait, priusquam eisdem legendum traderet, Christiana modestia et insigni circumspectione, ut in fine appareat, com-motus.

Charissimo fratri meo ALVARO EULOGIUS.

Semper, mi frater, recordatione peccatorum meorum compunctus, luctum non amitto quotidiam; quoniam ex frequenti uso non deest a me peccandi affectus. Super his quoque vehementer carceris moerore confessus, non minus ex improviso tedium mihi occurrit ex eo die (1) quo me Serenitas vestra præmonuit ne a glorificatione militum Christi desisterem, ne primam de eis sententiam meam irritam facerem (2). Quia propterea quod illi viriliter inimico justitiae restiterunt, crudelitas nos tyranni carceralibus mancipavit ærumnis, nostris deputando hortamentis, quod in eos divinitus inspiratum est. Quasi futura foret hæc nobis occasio facilis vituperandi (quod absit) quos olim laudaveram, laudandosque verbo et styllo extuleram. Qua de re cœpactus sum hujus opusculi laborem aggredi, quod forte et nostræ credulitatis de victoria eorum futuris generationibus redderet testimonium, et istis virginibus propter veritatis professionem nobiscum devinctis, spei certandi præberet adminiculum. Quod ego pro arbitrio meo DOCUMENTUM MARTYRII credidi appellandum. Tuum est autem, frater charissime, huic volumini auctoritatem donare; quia priusquam eamdem virginum adiret obtutus, tuo elimari eum judicio volui; ne forte errore nescientiae in aliquibus repugnaret catholicæ dogmati. Ave in Domino Jesu Christo, frater charissime.

ALVARUS EULOGIO.

Laudat opus ad se misum, et judicium de eo ferre tum modestiae causa, tum operis præstantia de-trectat.

Luminosum vestri operis Documentum ex illis Orientalibus, de quibus legitur, pomis valde bonis eleganter collectum, atque ex vitalibus succis, et ex quadrifido fonte virtutum operosa arte confectum, juxta congenitum litterarum studium mihi perlegi, et non discutiendo, sed admirando, textum totius opusculi laudabilis percurri. Et quod ex thesauro

^a Alludit ad paradisi terrestris descriptionem, quæ Gen. cap. II, habetur. MORAL.

^b Elata et sublimia. Poetæ more loquitur, sumpta

A sapientia Dei a docto scriba nova et veteri recon-ditione prolatum est, alte profundeque totum rimavi, nihilque dignum, quod tanto rependerem operi, in tenuissimo pectore pauperis tui inveni. Vere ad instar illius Joseph reconditum triticum tempore ne-cessitatis dispensas, et fame veri laborantibus alimen-ta: victimum impertiris, atque adipe spiritali arida corda pinguescis. Quidquid enim de sanctis Scrip-turæ fontibus a quoquam potuit unquam hauriri, a te assumptum, discussum est, atque digestum. Et plane nobis omnibus aliiquid mutare volentibus silentium deinceps manet impositum. Eloquerter namque, atque splendide oratorum more, imo scho-lastica eruditione totum opus digestum, et humana pariter ac divina instructione perfectum, non discus-sione indiget, sed potius laudari inquirit. Nec ege state laborantibus scientiæ seipsum discutiendum committit, sed in corda (1) infularum præconiis di-gna, et virtutum laude ^b cothurnata alto se extollen-dum boatu infundit. Quod vero meo (quod sepe probasti) scientia egeno judicio tantum fulgorem committis, licet humilitati vobis congenite hoc no-tum sit assignari; tamen cavendum est, ne fulgor materiæ et auctoris splendor survo inficiatur horrore. Præserith quia tenebrae discutiuntur a luce, et hor-rida semper caligo splendore fugatur nubium, quas densas grassetine aureum jubar serenat. Nec com-pertum est, ut vice contraria discutiant tenebrae lucem, aut densus aer suo subdat judicio solem. Ego vero, mi domine, opusculum Dei Ecclesia di-gnuin, et Christo opifici et coronatori martyrum in primordio sui votiva cordis oblatione sacratum non humano audeo subdere judicio, quod certum novi inspiratione divina ex arcane pectoris vestri pro-latum. Et ideo sicut per vos Spiritus sanctus locutus est, ita et nomen, quod ipse auctor bonorum con-sensione, imo electione vestra imposuit ei, ut peren-niter hæreat, et perpetua memoria vigeat, nostra quam consulis pusillitas videt. Raptim cursimque ipsum opusculum legi, sed ad rescribendum illud retinere dubitavi, ne forte culpabilis vestro fuisse amori. Peto autem, ut in alio quaternione apertiori manu illis sororibus scribatur, et istud ad me pro-rescribendo denuo revertatur.

D audacius ex tragicorum habitu metaphora, qui co-thurnis sublimes efferebantur. Id.

IN NOMINE DOMINI

INCIPIT LIBER^a DOCUMENTUM MARTYRII

EULOGII PRESBYTERI,

Quod in carcere positus virginibus Christi FLORÆ et MARIE ergastulo mancipatis dicavit b.

PROOEMIUM.

Qui copiis rerum, et multiplici quæstu pecuniarum exuberant, quidquid in rebus terrenis affectant, facile consequuntur. Sed multo aliter est penuria et fame vexatis, qui vix quotidianum victimum operoso sudore capessunt. Dives enim cogitavit et fecit; pauper cogitando defecit. Ast ego illis longe inferior egestate scientiæ laborantibus, et eorum, qui exigua litterarum parcitate subnixi sunt, nimium ultimus, hoc opus abjecto satis (ut ita dixerim) stylo sensuque digestum, ex eo *Documentum martyrii* appellavi, ex quo quorundam virginum animos reorum mancipatarum specui ad consummandum eursum certaminis imbuī; seu quia profuturum fore ceteris talia exquirerentibus credidi. Non igitur facundiae nitore quæ mihi oppido deest materiam libri succinxi, non leporem venusti sermonis in extractione ejus intendi; sed quomodo per hujus instrumenti virtutem Deum possem propitiari, meoque me reatu absolvere (quoniam scriptum est: *Qui converti fecerit peccatorem, salvat animum ejus, et suorum cooperit multitudinem peccatorum* (Jac. v, 20). Et iterum: *Qui ad justitiam erudiunt multis, fulgebunt sicut stellæ in perpetuas æternitates* (Dan. xii, 3):] inde hoc prosum et præsentibus et futuris preceem humilium desert lectoribus, ut simplici studeant percurrere animo, quod simplex depromit oratio, simplexque dictavit intentio. Et si fortassis in aliquibus sanæ doctrinæ sententiam meam obstatere repererint, nescientiæ id, non voluntario errori ascribant; meliusque emendando indulgent, quam reprobando deregationibus vacent; quia non erit ad culpæ meæ titulum coram Domino referendum crimen, quod non est ultraneo lapsu commisum.

**EULOGIUS SERVUS CHRISTI⁽¹⁾ VIRGINIBUS SACRIS
FLORÆ ET MARIE CARCERE COMPEDITIS SA-
LUTEM.**

1. Parvum hoc opus instructioni vestræ, ut reor, necessarium, sanctæ in Domino Iesu Christo sorores, operæ pretium condere visus sum, quod Deo fautor vobis sit proficuum, mihique et vno et in futuro examine surget in testimonium; vel quia ipsius dono, et sancti illustratione Spiritus organum linguae meæ præconio veritatis repleri confido; vel quia eospitum voluminis bujus labore ab eo et per-

A fici et sanctificari spero; vel quia fecisse vos magna et landabilia verbis prædico, sensibus admiror, litteris effero, superasse vos viros, superasse clericos fateor. Excessit virtus vestra præclara monumenta virorum, et in excelsis elatum laboris vestri vexillum dat omnibus pia operationis documentum: incitando desides ad triumphum, imbocilles armando ad prælium, debiles roborando ad bellum, targiversantes horzando spe vineendi redivivum ad castra pugnatorum facere redditum, et universæ Ecclesie specimen pro veritate moriendi exhibendo signiferum. Propterea non discedet laus vestra de ore hominum usque in sæculum. Siquidem præconabilis est virorum victoria, excellentior tamen seminarum extollitur palma; et cum magnum sit in viris victorize signum, plerumque gloriose efferuntur mares (2) triumpho adorarum; majoris vero est admirationis laude colendum feminas, c' rem fecisse virorum: quippe quæ sexus sui fragilitatem oblite, celsa virtutum appetere non verentur, in qua subinde fortium vigor lassatur. Denique hac magnanimitatis virtute olim legales feminæ Esther et Judith subnixæ fuerunt, quæ propter salvationem populi Dei hostium sese periulcis injecerunt. Nam una earum Aman in perniciem Israel nefaria machinantem persusit regi crucifigendum (*Esth. vii*, seq.): Altera sopitum quiete vitiorum Holophernem salvo pudore peremit (*Judith. xiii*, 4 seq.). Et sic eum excellenti victoria medias pugnatorum acies scindens, suum revisura populum voti compos regreditur.

C 2. Unde vos, quæso, sorores meæ, ut, harum exemplo succinctæ, in excidium adversarii Dei animosum spiritum erigatis; et ut tam vos quam catervam filidellum a perditionis æternæ laqueis eruatis. Cœptum anhelate iter perficere, quia hæc via facilis et velocius vos ad thalamum sponsi vestri perducet. Est enim angusta et arcta semita, sed compendiosa celeritate vos sub unius horæ spatio ad sponsi vestri pervenire faciet gaudium. Non desit sacrario pectoris vestri primævus ardor bellandi, quin potius quotidianis incrementis intra mentum vestrarum recessus sit adauetus, solemniter crepitans, quasi ex uno ore ambae ^a clamare: *Miki autem absit gloriari nisi in cruce Domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (Gal. vi, 14).

^a Scriptus circa finem octobris anni 851.

^b Titulos, qui in exemplari fuerant, omnes reliquimus. MORAL.

^c Hispanismus. MORAL.

^d Forte clamantes.

3. Non vos, sorores meæ, sæculi blandimenta decipiant, qui Christum Dominum ore apostolico audistis dicentem : *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit hunc mundum, non est charitas Patris in eo. Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis et concupiscentia oculorum est, et superbia vitæ : quæ non ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transiet et concupiscentia ejus* (*I Joan. ii, 15 seq.*). Non vos copia rerum illiciat, quia scriptum est : *Nolite sperare in iniquitatibus, et in rapinis : nolite concupiscere divitias : si affluant, nolite cor apponere* (*Psal. lxi, 11*). Et iterum : *Nolite sperare in incerto divitiarum* (*I Tim. vi, 17*). Non vos carceris squallidus horror avertat, quæ vere scitis prophetas, apostolos, et beatos martyres per carceralia vincula ad cœlestem patriam pervenisse : multisque secreta mysteriorum in antro positis revelata sunt. Non vos contubernium scortorum exturbet, quoniam scriptum est : *Sicut lilia inter spinas, sic amica mea inter filias* (*Cant. ii, 2*) : et Dominus quidem cum iniquis deputatus est (*Marc. xv, 28*), et inter utrumque latronem affixus est. Non vos furentis judicii terror immutet, quoniam nec capillus de capite vestro sine jussu Patris vestri avelletur. Non vos convicia injuriarum deterrent, quoniam scriptum est : *Nolite timere opprobrium hominum, et blasphemias eorum ne metuatis. Sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis ; et sicut lana, sic deflorabit eos tinea* (*Isa. li, 7, 8*). Non vos supplicia illata poenarum marcescant, non immanitas dolorum exsuperet, non vulneribus tormentorum vigor fidei vestrae succumbat, quia scriptum est : *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animæ vero in nullo possunt nocere ; sed potius eum timete, qui potest corpus et animam perdere, et mittere in gehennam* (*Matth. x, 28*). Dominus et magister vester hoc jubet, sorores meæ ; et ex ejus deïstico ore ista prolatæ sunt. Jam non est ultra quod metuas, *pusillus grex, quoniam complacuit Patri vestro dare vobis regnum* (*Luc. xii, 32*). Roboretur prorsus vehementius humana fragilitas, et exsercta manu in certamine pro Deo suo exerceat pugnas. Ipse dabit auxilium, ipse victoriandi conferet meritum, qui tale auditoribus indixit præceptum : *Ecce ego vobis sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (*Matth. xxviii, 20*).

4. Comminatur certe hostis publica vos venalitate dimittendas, foroque imponendas, et nefariis vulgarium prostituendas obscenitatibus, crudeli execuzione nundinaliter distrahendas; sed neque hujuscemodi obsecro sedatis furoribus : *Quia non derelinquet Dominus virgam peccatorum super sortem justorum, ut non extendant justi ad iniquitatem manus suas* (*Psal. cxxiv, 3*). Ipse enim vos providus scrutator secretorum vestrorum vestrique vigoris collator propulsari tentationum molestiis non sinet, quibus probari, et non succumbere posse vestrum spi-

B ritum sperat. Quod si (quod absit) persecutoris voluptas improba intercesserit, et vim corporibus inferens, dicata Deo membra libidinose invitata oppresserit; procul sit tantum ab appetitu animi perniciosa consensio; quia non polluet mentem aliena corruptio, quam non foedat propria delectatio.

5. Quapropter in harum temptationum discriminæ, quarum gravi conflictatione hinc inde prominentibus bellis imbecillitas humana vexatur; dum corporis integritatem amittere veretur, vel perditam periisse dolet, etiam coram Domino præmia integratatis suæ meretur. Nec (dum inter homines vim perpessa, jam caro turpis notam infamiae subiisse verecundatur) crimen est; sed id potius intuendum, idque omnibus modis affectandum est, quod nos Deo inculpabiles reddat, non autem metuendum quod vulgus de nobis judicium feret. Quoniam non vacuabitur mercede incorruptionis mens, etiam carnis integritate adempta, dummodo permaneat sub testimonio sui opificis castitas interioris hominis illibata.

6. Nam quantumlibet adversariis cedat infirmitas carnis, quibus datum est corpora trucidare, tormentis affligere, stupris coquinare, penitus diversis addicere; in nullo tamen animabus sanctitatis propositum conservantibus possunt nocere. Quia, ut beatus ait Hieronymus : « Corpus sanctorum mulierum non vis maculat, sed voluptas. » Et iterum sanctissimus Augustinus : « Non amittit corpus sanctitatem manente animi sanctitate, etiam corpore oppresso ; sicut ammittitur corporis sanctitas, violata animi sanctitate, etiam corpore intacto. » Sic Joseph, sic Jeremias, sic Daniel, et tres pueri, multique Hebræorum fideliter Deum colentium illa tempestate venundati sunt, et tamen a verbo Dei non recesserunt; quia nullum in statum devenerunt, quo Deum suum non invenirent; illum utique ipsum, cuius in mente et intentione passionem ferentes, et dum caderentur, et dum searentur, et dum lapidarentur, et dum venderentur, Christi passionem cogitabant, qui impio post multa sæcula proditoris discipuli distrahendus erat commercio.

D 7. Denique Jonas propheta Dei nutu ponto de navi projectus (*Jon. i, 11 seq. ; ii, 1 seq.*), beluinis faucibus raptus, ex improviso carceri horrifico emancipatur. Sed tamen expers omnis rationis monstrum illud rationabiliter Creatori suo obsequens, mystice tantummodo conservandum sibi vatem creditum fore intellexit, et inde non demoliendam perniciter alvi sui specubus reverandam prædam reposuit. Ut quæ erat propheta causa periculi, fieret postea nationibus credituris in sacramentum mysterii : et ex eo infractus visceribus, et incolumis permaneret, ex quo triduani temporis se-

quo modo potuimus, emendavimus et supplievinus.
MORAL.

^a De Civ. Dei, lib. i, cap. 48.

^b Hic locus misere fuit in exemplari lacer et depravatus. Nullus prorsus erat sensus. Nos quo-

pulturam mortis portendebat Dominicæ, quod abrogans Dei sui mandatis parere, Tarsum maluit navigare. Sic & Malchus monachus in captivitate, victri dextera castitatem tuerit, crudeliumque dominorum jugo exsurgit, dum pro eo, intercedente pudicitia, armata ungula servit, immanni feritate impium conterens Dominum, qui pudicum in antro suo immunitum reliquerat Malchum. Sic Paulinus Nolanæ urbis episcopus, vir eximiae sanctitatis et incomparabilis meriti, propter unicum viduæ filium sponte subiit servitutem, exemplo veri magistri commotus, qui dum liberum et coeternum frueretur cum Patre et Spiritu sancto cuncta disponendi imperium, nec praeret genitoris potestas majestatem prolis coævæ (quia, natura Divinitatis indivisibiliter persistente, diversitas personarum inconfusa manebat, una eademque Patris, et Filii, et Spiritus sancti substantia existente) non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed semetipsum exinaniens, formam servi accepit, humiliavit se usque ad mortem, mortem autem crucis (*Philip. ii, 6, 8.*)

8. Quapropter, sorores meæ, hoc Dominicæ passionis exemplar ante oculos cordis statuentes, et ejus vestigia jugi meditatione sequentes, omne temporale supplicium pro nihilo reputate? Quia licet sit asperum et amarum, breve tamen est atque fini contiguum, et sub unius momenti spatio aut qui infert perit, aut sustinens deficit. Quia poenæ si acrioris sunt, cito ingerunt patiendi defectum; si vero leviores sunt, facilius tolerantur. In utroque semper gloriandi vobis manet tropæum, in utroque semper felicitatis cumulatur profectus, dum per multitudinem excruciationem veluti aurum igne probatum, puriores animæ vestræ decadentibus scorpii vitiiorum redduntur, et acrius poena grassante maturum laureandis vobis infert interitum, incunctanter vos nihilominus ad verum præmittens solatium, de quo per Prophetam dicitur: *Dabo eis solatium verum, pacem super pacem* (*Jerem. xiv, 13.*)

9. In hujus igitur vita corruptione, quantilibet quisque nostrorum tranquillitate fruatur, commodis vegetetur, prosperitate seratur; ex eo tamen quia peregrinamur a Domino, magis desolationem esse quam pacem in veritate fatendum est. Quia cuncta, quæ temporalibus rebus hærent, et vario mundi lumine perlustrantur, nihilominus vanitati corruptionique succumbunt, et facile a statu suo labuntur, dicente Salomone: *Omnia vana sub sole* (*Eccle. i, 4.*)

10. Hinc vehementius piis Deo affectibus supplandum est, sanctisque frequenter studiis insistent-

^a Ejus Vitam S. Hieronymus egregie conscripsit, ait Baron. in not. ad Martyrolog. die 21 Octobris. Ab hoc diversus est, etsi in multis conveniat, monachus ille quem Sozomenus Malachionem vocat, qui iisdem temporibus vixit, de quo lib. vi, cap. 32.

^b De hoc insigni charitatis exemplo quod S. Gregorius Magnus prius commemoravit, acriter in utramque partem disputant eruditæ; sed tu videas Dissertation. vii Joan. Baptiste Le Brun ad calcem Operum B. Paulini edit. Paris. 1685. Danielem Pa-

dum, et quasi lucerna in caliginoso loco lucente divinarum Scripturarum præcepta sanctorumque jura verborum e tenebris nostræ peregrinationis, quibus a Domino et beatorum consortio separamur, contemplanda sunt, et servanda, donec dies luceat, et lucifer oriatur in cordibus nostris (*II Petr. i, 19.*) Unde, si libero aspectu Deum cernere anhelamus, prius fide corda purificanda sunt, operibus consecranda, et muro charitatis hinc inde vallanda, quibus profecto illius sacri Evangelii sponsione in cunctanter condigni habeamur, qua dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt* (*Math. v, 8.*) Inde quæso vos, beatæ virgines, ne perdatis coronam vobis paratam, nec vos a charitate Christi cujusquam rei mundialis oblectatio segreget; sed æquo animo cum Apostolo prædicante dicentes: *Quis enim nos separabit a charitate Dei?* tribulatio, an angustia, an persecutio, an famæ, an nuditas, an periculum, an gladius? (*Sicut scriptum est, quoniam propter te mortificamur tota die, estimati sumus ut ovis occisionis.*) Sed in his omnibus superamus propter eum, qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque instantia, neque futura, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro (*Rom. viii, 35 seq.*). Quin potius ista omnia propter æternam retributio nem alacrioribus animis votisque ardenteribus et quærenda sunt, et ferenda. Manet enim unicuique apud Dominum deposita laboris sui corona, et pro qualitate certaminis repensabit ille fructum mercedis.

11. Equidem nec nos divino beneficio extores fieri credimus, nec expertes, aut ingratos cœlesti munere speramus: quia, licet inviti, tamen pro nomine suo sumus devincti, et alto ergastulorum laqueo deligati. Repleta sunt penetralia ^c carceris clericorum catervis; viduata est Ecclesia sacro præsulum et sacerdotium officio. Horrent divina tabernacula squalidam solitudinem, aranea texit templum, tenent cuncta silentium. Confusi sunt sacerdotes, et ministri altaris, quia dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum (*Thren. iv, 1;*) et desinentibus in conventu hymnis cantionum cœlestium, resonant abdita carceris murmuræ sancti psalmorum. Non promit cantor divinum carmen in publico, non vox Psalmistæ tinnit in choro, (3) non lector concionatur in pulpito, non Levita evangelizat in populo, non sacerdos thus infert altaribus. Quia, percusso pastore, dispersionem intulit adversarius pebrochium ad diem 22 Junii in Append. *de Tribus Paulinis*, § II, et cæteros quorum meminimus in tom. I nostræ Collection. ad cap. xvii. Opusc. S. Isidori *de Viris Illustribus*.

^c Ex antiquorum philosophorum subtilitate hoc est desumptum, ut ex Ciceronis *tertia Tusculana* appareat. Et non absimile est illud Seneca: *Dolor decidit, ubi quo crescat, non habet. MORAL.*

^d Misera illa Reccafredi episcopi tempora deplorat, de quibus Alvarus in Vita D. Eulogii. MORAL.

gregi catholico, privata prorsus Ecclesia omni sacro ministerio. Et licet haec inviti sustineamus, non esse tamen immunitum coram Domino detentionem nostram confidimus.

12. Quanta vos nobilior gloria praestantiorque corona, o sanctae sorores meæ, expectat, quæ sponte saeculo et fluxibus ejus renuntiantes, zelo Dei armatis, intrepido gressu contra hostem fidei libero exsiliatis processu! Dignæ quidem munere di-vino, condigna autem prophetali oraculo, quo dicitur: *Qui sponte oblitiosis de Israel animas vestras ad periculum, benedicite Domino (Judic. v, 2).* Profrentes testimonium veritatis in auctorem sceleris, et institutorem perversi dogmatis, victicia contra eum arma assumite, jejuniis, vigiliis, orationibus, et clamoribus, diebus ac noctibus insistentes. Rogo vos, sanctae sorores, ne desistatis a coepitis, ne cessetis ab inchoatis, ne resiliatis a præliorum auspiciis; quia non inchoantibus præmium, sed perseverantibus datur. Ne respiciatis retro, nec primam fidem irritam faciat, nec manum super aratum tenentes, ab itinere regio in devium declinetis, festinate ad mercedem laboris vestri vos accingere, contendite ad culmen perfectionis ascendere. Quia post victoriam miles coronatur strenuus, et jam consummato labore, conductis mercenarijs merces dispensatur. *Nam et qui certat in agone, non coronatur, nisi legitime certaverit (II Tim. ii, 5).* Certare vero legitime est, omnibus a corde exclusis labentium rerum affectibus intuitu capessendi regnum cœlorum, aut cum justitia vivere usque ad mortem, aut non timere propter justitiam mortem. Nam eum justus redivivam semper dæmoniorum usque ad obitum perferat item, nec desint ab eo tentationes usque ad finem: recepturus pro qualitate certaminis in futuro mercedem, quantavis sanctitate præcellat, non pergit securus, non vadit ad Deum intrepidus. Ille vero, qui, sectando justitiam, pro justitia mori eligit, celarem instantibus bellis defectum imponit, æternumque indubius ad regnum ascendit. • Si qualis vult, et ex quibuslibet vitiorum laqueis seu peccatorum sordibus venerit, etiamsi illotus ^b baptisme ad martyrium convolaverit, nihilominus coronatur.

13. Ne terreamini, sorores, furoribus persequentiis, neque formidetis a faciebus eorum, neque enim timere vos faciet Dominus vultum illorum. Vobiscum ille est qui vos armavit, idem propter vos pugnat qui incitavit. Nec adjuvare desistet ille ipse, qui vos ad hunc peragendum agonem elegit, quo devictis adversitatum stimulis, secum jure perenni conregnare faciat temporibus infinitis.

14. Verum ad eos veniamus (^a), qui vos ab hac intentione inhibendas esse putarunt, et illam primordialem confessionem vestram infringere et negare jusserunt, quan vos incitante Christo sponte coram judice protulisti. Nos autem talia vos agere

^a Hispanismus, stase qual quisiere. MORAL.

^b Theologi sacri baptismum Flaminis vocant mar-

A interdicimus, quia Deo est obediendum potius quam hominibus. Magister enim noster fundatores Ecclesiae Apostolos nostros ad prædicationem Evangelii informans, hoc eis dedit præceptum: *Si quis me confessus fuerit, et verba mea in generatione ista adultera et peccatrice, hunc et Filium hominis conficiatur, cum venerit in gloria Patris sui, et sanctorum angelorum (Marc. viii, 38).* Non opertet, sorores meæ, votum vestrum irritum facere, quia scriptum est: *Si quid vorasti Deo, ne tarderis reddere: disciplerit enim ei infidelis et stulta promissio; sed quodcumque voreris, redde. Multoque melius est non vorare, quam post votum promissa negare (Eccl. v, 3, 4).* Non erit Deo inutile, ut post confessionem veritatis denuo veritate repudium delis, illudque B os, quod testimonium veritatis proferendo divinitus sacramentum est, mendacio polluatis. Qui enim ista vos facere jubent, nihil aliud quam mentiri suadent. Et qui ad hoc mentes vestras inclinare contendunt, nihil aliud quam veritatem negare compellunt. Nulla itaque differentia est inter mendacem, et veritatem negantem; quia eodem reatu mihi videtur astringi vera abrogans, quo et falsa depromens. Mendax enim nititur falsum commentum loco veritatis inserere; vera autem obtegens, silentio suo falsitati administrat vigorem. Hinc evenit, ut veritas celata non pateat, et falsitas subnixa prævaleat. Utrumque vero unum sunt, et ob hoc impunita non erunt. Scriptum est enim: *Testis falsus non erit impunitus (Prov. xix, 5).* Et iterum: *Os quod mentitur occidit animam (Sap. i, 11).* Quare ergo, sanctissimæ sorores, vosmetipsas interficere, vestraru[m]que animalium parricidas fieri non timeatis? Neque enim aliud agit quam hominem occidit, qui seipsum occidit; et gravioris culpæ criminibus obnoxius judicatur lictor animalium quam corporum. Quoniam elisa caro quandoque surgit pro meritis cum anima regnatura in gloria; vitiis autem anima interempta secum patriter carnem pertrahit ad gehennam.

C 15. Nunquid mentitæ estis in eo quod patulis assertionibus in adversarium fidei catholicæ protulisti? Nunquid omne convictum, quod in ipsum præmium Antichristi dixisti, non verum et certum est? Virum dæmoniosum, Satanæ ministrum, mendacio plenum, mortis ac perditionis perpetua filium. Nunquid non omnis catholica Ecclesia identidem quod et vos Deo testimonium refert?

16. Proponunt certe vobis expugnatores sancti propositi eremitatem ecclesiarum, competitionem sacerdotum ^c, dispersionem ministrorum; et quod non est nobis in hoc tempore sacrificium, nec holocaustum, nec oblatio, nec incensum, cuncta vastante sacrilega manu, omniaque turbante favore tyrannico (*Dan. iii, 38 seq.*). Sed respondendum est eis, sacrificium Deo acceptabile esse spiritum contributum (*Psalm. L, 19*): et quod in anima contrita, et in spiritu humilitatis ita a Domino suscipiamur, sic tyrum. Id.

^c Schot., dispositionem ministeriorum.

ut in holocastis arietum et taurorum, et sicut in milibus agnorum : *quia non est confusio confitentibus eum* (*Dau. ubi supr.*). Vos ergo, sorores beatæ, jam in illo reti Dæminico captæ estis, quod in dextera navigii ad præceptum magistri missum, plenum magnis pœncibus littori expositum est (*Joan. xxi, 6*), ad hoc reservatum, ut scrutinio apostolorum foris malis projectis, perenni vos societate jungamini electorum catalogis. Si vero sciscitante judice, negaveritis vos maledixisse vatem, maledicemini ; nec detestatas fuisse quod Dominus detestatus est, duplaci peccato eritis obnoxiae. Unum erit mendacii, negligando veritatem quam jam confessæ estis ; aliud subtrahendo coram inimico justitiæ verbum confessionis. Et certe quæ non maledicimus, e contrario benedicimus, et quem non detestamus, quasi favendo nostræ societati admittimus.

17. Unde insistendum est, sorores meæ, ut coepit bella cum divino auxilio in pace animarum vestiarum consummetis, nosque potiori interventu de cœlestibus tueamini. Quoniam si sic vobis pius Dominus non deest auditor, facilius tamen ejus contuberniis cohærentes, quidquid ab eo petieritis impertierunt. Quia sic immaculata virginitas liberis passibus Dominum sequitur, sic munda castitas a Redemptoris sui consortio non avellitur, sic etiam purpureo martyrii aspersa crux sertis dialecatum vietrix amicta comitatur. Deus enim Ecclesiam suam a molestia vastatoris defendet, nos quoque, sicut voluerit, invicta potestate de vinculis istis eruet, et custodiet, sedibusque propriis misertus restituet. Vos tantum, sorores, perseverate usque ad mortem carnis, ut non solum animarum periculum evadatis, verum etiam in vitam æternam eas custodiatis, dicente Domino : *Qui perdiderit animam suam propter me, in ritam æternam custodiet eam* (*Matth. x, 30*).

18. Tunc autem quo pacto inculpahiles essetis, si communi cum nostra Ecclesia silentio in hac re uteremini, non detestando publice quèm frequenti impugnatione blasphematis occulite ? Nec statueret vobis Dominus ad reatum, quod sola cordis meditatione, non oris professione ipsum referretis in forum, æmulando magis prætextum hujus nostræ Ecclesiæ, quæ hoc tempore contra ipsum vatem iniquum clandestinis agit invectionibus ? Pro eo quod a præpediente facinore, elapsa additione Gothorum respublica, quæ olim in Hispanis aucta felicitate Ecclesiarum, et summa dignitate pollente sacerdotum, ab eis moderantibus gubernabatur ; in istius nefandi cultorum privilegium yatis occulto justoque Dei iudicio transvecta est. Quoniam quæcumque Dominus nobis intulit, in vero iudicio fecit, et hæc omnia propter peccata nostra, atque, ut scriptum est : *Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos. Aquas nostras pecunia bibimus, et ligna nostra pretio comparavimus. Servi dominantur nobis, neque est qui redimat nos de manib[us] eorum.* Qui gravissimo jugo colla prementes fidelium, omne a

A regni sui finibus, scienti eernitis, genus excludere moluntur Christicolum ; nunc pro suo libito tantummodo exercere nos aïentes Christianismum ; nunc dira servitute fetere facientes ritu Pharaonitico sudorem nostrum ; nunc intolerabiliter a nobis vectigalem extorquentes chirographum ; nunc publicum imponentes miserorum cervicibus censum ; nunc rebus nos abdicantes, crudeliter detrimentis atterrunt rerum. Et ita vario oppressionis genere orthodoxorum fatigantes conventum, diversoque persecutionis incursu gregem affligentes Dominicum, gratum se Deo suo nostris jacturis credunt præstare obsequium. Quanto tunc præstantior nobis gloria a Domino præstaretur, si, desidiam respuentes, documento vestro excitati, talia peragere festinaremus, nec nos sub di B vino impia gentis laborare stimulo pateremur ? Sed nos miseri eorum oblectati sceleribus non incongrue Psalmistæ denotamus oraculis, qui ait : *Commisi sunt inter gentes, et didicerunt opera eorum, et servierunt sculptilibus eorum, et factum est illis in scandalum* (*Psal. cv, 35, 36*). Heu, præh dolor ! quia esse sub gentibus delicias computamus, jugumque cum infidelibus ducere non renitimus. Et inde ex quotidiano usu illorum sacrilegiis plerumque utimur, magisque ipsorum contubernia affectamus, quam ut exemplo Loth patriarchæ relicto Sodomie rure in monte salvemur.

19. At vos, beatæ virgines, postquam strenue belatrices ad publicum prosilistis certamen, et coram regibus et principibus mundi intrepida confessione C repulstis justitiae hostem ; pugnandum est vobis usque ad mortem ; quia hoc genus certaminis in morte glorificatur, et tunc bravum miles accipit, quando moritur ; eoque fit de corona victoria certus, quo se ardentibus bellis injecerit moriturus. Sic vos, obitum distractantes corporeum, æternum vitæ pennis emetis statum, luci perpetuae mancipatum ; dumque cœlestia pro terrenis mutando acquiritis, et dispensando labentia, in ævum mansura percipitis, præcipuis meritorum vestrorum exemplaribus Ecclesiam catholicam informatis, quo mundana abdicando, supernis rebus intendat. Manet igitur volunt, sorores meæ, ex utraque parte victoriae commodum : manet ex utroque latere præriorum indesinentium lucrum ; et hinc nou indecenter illud Psalmistæ va- D ticinium vestrīs justis laboribus exstat paratum, quo dicitur : *Gloria et dicitur in domo ejus, et justitia ejus manet in æculum sæculi* (*Psal. cxi, 3*).

20. Sed jam me in portu silentii constituta, priusquam volumen finem appetat, et sancto inspiramine educatis arma præliandi ministrare desistat, tecum mihi paululum loqui libet, o virtutum meritis florens, Flora sanctissima soror, ut nostræ familiaritatis verbum auditu placido captans, secretario coridis recondendum admittas, nostrumque consultum sanctificatis mentibus tuis, ut pii patris præceptum reponas. Audi ergo, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et dominum pa-

^a Causante. Ita infra, præpediente deliquio, ad episcopum Pampilonensem. SCHOT.

tris tui, quoniam concupiscit rex speciem tuam. Non itaque vocatio tua cæterorum similis est. Siquidem tu lupino creata coitu, et ove matre progenita, quasi ex sentibus rosa frondescis. In nullo tibi ethnicum semen obsistens, cum tamen Christiano edita parti conceptum divinitus, piæque matris magisterio Dominum Jesum Christum adeo credula mente colueris, ut propter nomen ejus acrioribus cæsa flagellis, pristinam nullatenus professionem repuleris. Noveras enim sponsum tuum dixisse : *Tra-dent vos in conciliis, et in synagogis flagellabunt vos; et ad præsides regesque ducemini propter me in testimonium illis et gentibus. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit (Matth. x, 17, etc.).*

21. Hinc jam tibi proposita auspice Deo gloria cœpit te comitari martyrii. Hinc nominis tui magnifica toto orbe fama diffundi, hinc pro te rumor agonis, populos nationesque peragrans, cœpit pluribus innotescere. Denique evulsam a ictibus flagellorum venerabilis tui verticis cutem, rimamque qua cæsaries pulchra defluxerat, ego persecutionis tuae tempore intuitus sum, dignante te illud mihi ostendere veluti proximo patri puritate reverentia tuae. Et blanda manu attrectans, quia osculis ipsa vulnera non crederem esse demulcenda; postquam a te discessi, diu alteque memet reputans suspiravi. Exponente vero coram me diffusa cœlitus gratia oris tui ingentia dolorum tuorum, casusque periculorum, qui te presserant, et quomodo septa custodiæ, qua mancipata extiteras, divinitus patefacta, nocturna tibi silentia aditum effugiendi præstiterint; reputavi conformem te esse Petri apostoli passionibus per hæc eademque gesta quæ cunctis ostenderas. Quippe quæ tunc divinitus absoluta, post sexennum de civitate in urbe, de vico in oppido per multa et varia exsilia, atque latibula remedio fugæ contenta fueras. Et quæ prius intuitu evadendi enormes moles transcederas, nunc quasi monenti Christo sponso tuo ac tibi dicenti : *Ubi pascis, ubi cubas in meridie (Cant. i, 6), soror mea? Iterum venio b crucifigi; redivivo præliandi aucta regressu, forum adis, publicum petis, teque intrepida, confitendo Christum, et detestando fidei adversarium, judici offers; fortiterque ei resistens, laudans Christum tuæ salutis auctorem, pietatis extollis religionem, ac deinceps impudicum vatem infamans, nullatenus vera potuisse prædicare, mendacio plenum denuntias. Et ob hoc congrue Davidicum carmen decantas : Loquebar de testimoniiis tuis, Domine, in conspectu regum, et non confundebar (Psal. cxviii, 46); et iterum : Bene nuntiavi justitiam tuam in Ecclesia magna. Ecce labia mea non prohibeo, Domine: tu cognovisti. Justitiam non abscondi in corde meo: veritatem tuam, et salutare tuum dixi. Non celavi misericordiam tuam, et veritatem tuam a synagoga multa (Psal. xxxix,*

^a Quæ sequuntur, fusius in harum duarum virginum passione D. Eulogius narrat; ubi etiam de martyribus quos hic nominat, late perscripsit. MORAL.

A 10 seq.). Ac si patenter dices : Testimonium veritatis tuae, Domine, hactenus timore carnis celavi; jam nunc, tuis armata viribus, patefaciam, quia sic timere nescit Deicola, sic trepidare ignorat mens tua munere opima.

22. Hec ideo, Christi famula, domina soror mea Flora, tibi disposui, ut tantarum virtutum beneficia recolens, ne tuis collata cœlitus meritis perdenda reputes, ne concilcanda pertractes. Festina ad bravium, curre ad præmium, dum tempus capessendi instat potissimum. Paratus enim est sponsus tuus Dominus Jesus Christus titulum tibi conferre perfectionis, si pugnare usque ad mortem non cessaveris, si pro eo mori sicut a principio elegisti usque ad supremum contenderis, si hanc perfuactoriam pœnaliatem gaudiis oblectata supernis, pro nihilo penderis. ^C Quia non sunt condignæ passiones hujus temporis ad superventuram gloriam, quæ revelabitur in nobis (Rom. viii, 18). Certa bonum certamen, soror mea virgo beata, et si acrius vulnereris, non cedas. Quia hæc vulnera æternæ sunt felicitatis auspicia, et sempiternis conferunt defectum doloribus. Cuncta permanent incolumia. Mors hæc vitam donat, coetibus sanctorum agglomerat, et statum perennitatis fideliter ac viriliter in agone perseverantibus præstat. Verum quia se pridem claudi jam liber speraverat, cum me tibi singulariter verbum facere, o soror Flora, olim gesta primordialis martyrii tui cogerent, nunc ad utrasque redditum faciens, adhuc paululum communiter vobis loquens, quod mereamini præmium disseram, et sic deinceps prolixo sermoni finem imponam.

23. Inenarrabilia sunt, sorores meæ, præmia vestra, egregia multum nimis reposita munera. Accipietis enim a Domino fructum virginitatis centesimum, et gloriosi martyrii inenarrabile commodum. Occurret vobis obviam sancta et venerabilis regina mundi Virgo Maria, florentissimis virginum choris ornata. Aderunt ^c etiam fortissimi milites Dei, confratres vestri, Perfectus, Isaac, Sancius, Petrus, Walabonus, Sabinianus, Wistremundus, Habentius. Jeremias, Sisenandus, Paulus, et Theodemirus, qui vos præcesserunt cum signo fidei, et victoriam de hoste tulerunt, vobisque januam pervenienti ad regnum aperuerunt, dignum itineri vestro præparantes occursum, atque dicentes : « Venite, sorores sanctissimæ, ingredimini thalamum sponsi vestri, quem eatenus dilexistis ut propter illum mori non timeretis. Jam enim hiems transiit, imber abiit et recessit (Cant. ii, 11), quia temporalis tribulatio a vobis devicta discessit. Properate, sanctæ sorores, festinantes cum jucunditate faciem ejus cernere, cui in veritate famulastis, pro quo mori non recusastis, ut in æternum vivatis. Percipite mercedem vestri laboris, et sumite lauream gloriosi certaminis. »

^b Vid. Schol. in Passion. Floræ, num. 6.

^c Horum omnium martyrium sanctas has duas virgines præcesserat, ut lib. ii Memor. constat. MORAL.

24. Quis tunc existimare gaudium tuum poterit, A o soror Maria? Quis illius felicissimæ horæ diffusam cœlitus mentibus tuis lætitiam compensabit, cum inter eos Levitam agnoveris Walabonsum, quem tibi pia parentalis affectio germanum generavit? Quis utrarumque vestrarum tripodium mortalibus conjecturis aut verbis humanis expediet, quæ, divino jam gremio constitutæ, inter affluentia divitiarum paradisi locatae, incunctanter illius remunerationis donaria capietis? Quia oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparavit Dominus diligentibus se (*Isai. LXIV, 4*).

25. Unde obsecro vos, sanctissime sorores meæ, virgines prudentissimæ, quæ semper oleo castumonie redundantes, ornatissimo lampadum cœlestium emicasti fulgore, quando tabernacula Domini intra- veritis, ut mei memores esse dignemini: dum thalamum vestri adieritis sponsi, ejusque amplexibus incessibili merueritis fruitione conjungi, tuemini me precibus, defensate meritis gloriosis^a. Prosit mihi peccatori hujus mediocritas succincta libelli, quem spiritali vestro flagrans amore, vestræ saluti consulens edidi: quod per eum vos institui: quod ad perficienda bella Domini incitavi: quod ut in conflitu non desiceretis, ense prædicationis armavi: quod illecebras quas fugere debeatis ostendi: quod præmia quæ mereatis disposui: quod in laudibus vestris prout potui me versavi. Vos nostis quid a vobis petierim, quid charitatis intuitu vobis indixerim. Ut digno interventu vestro omni vitio caream, culpis exuar, nesciamque delinquere; quo fidelis famulatu omnipotenti Deo meo cohærens, fruar post transitum tam vestrum quam dominorum meorum consortio, in quorum defensione et laude opus condidi *Memorale sanctorum*, quod immanitas^b persecutoris me compulit relinquere imperfectum, Christo fauatore quandoque nihilominus consummandum. Opitulationem sane perparvam voluminis in fine adjeci, quam et verbis simplicibus edidi, et vestro necessariam proposito fore percensui. Ut crebra meditatione vestris eam memoriis alligantes, tam pro vobis jam coelestis aulæ luminibus vestigium cordis super tenentibus, quam pro totius Ecclesiæ catholice commoditate Domino offeratis, nos trique mentionem, prout textus exorationis poscit, loco ultimo faciatis. Ita vos Deus pacis ad perfectum sanctificet, ut animas et corpora sine querela in adventum Domini Iesu Christi servetis: Qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

^a Epilogus concinne adhibitus, et artis integrumento artificiosior. In.

^b Quo tempore ab Reccafredo episcopo missus est D. Eulogius in carcerem, neendum secundum librum finierat, quem postea, ut ibidem narrat, explevit. IDEM.

^c Ita legitur in omnibus editionibus; nobis aliter videtur inscribenda hæc oratio, scilicet *Orationis*

ITEM ORATIO EJUSDEM EULOGII AD SUPRADICTAS VIRGINES^c.

Domine Deus omnipotens, qui sperantibus in te es solatium verum, timentibus te remedium indefessum, et te diligentibus perpetuum gaudium, accende igne amoris cor nostrum, et flamma tuæ charitatis pectoris nostri exure recessum, quo valeamus cœptum consummare martyrium. Ut, dilectionis tuae in nos vigente incendio, decendant a nobis incentiva peccaminum, et malesuade titillationes procul effugiant vitiorum. Ut, dono gratiae tuæ illuminatæ, cuncta mundi oblectamina valeamus despicere, et te puris mentibus ac votis simplicibus usquequaque diligere, timere, desiderare, et querere. Da nobis, Domine, in tribulatione auxilium, quia vana est salus hominum. Da fortitudinem præliandi in hoc certamine, et de Sion intuitu liberandi nos respice; quatenus passionis calicem tua prosequentes vestigia, possimus jucundo ore ebibere. Tu enim, Domine, Israelitas tuos olim sub diro Ægyptiorum iugo gementes, non solum potenti dextera liberasti, verum etiam Pharaonem et exercitum ejus in medio mari demersum, ad gloriam et honorem nominis tui omuino contrivisti. Da fragilitati nostræ^d in hac congreessione invictum resistendi inimico præsidium. Confer inter acies dæmoniorum et hominum contra nos insurgentium inexpugnabile dexteræ tuæ auxilium. Oppone in defensionem nostram numinis tui scutum, et usque ad mortem propter te viriliter dicimandi præbe suffragium, quo valeamus effusione C sanguinis nostri passionis tuæ reddere debitum. Ut sicut pro nobis tu ipse dignatus es mori, ita nos quoque condigno pro te martyriali obitu facias intrire: ut tormenta æterni supplicii per temporalem gladium evadentes, deposita sarcina carnis, ad te mereamur pervenire felices. Adsit etiam, Domine, absque obstaculo catholice plebi tua virtus piissima, defendens Ecclesiam tuam a vastatoris molestia, omniumque sacerdotum tuorum corona sanctitatis et castimonie ope subnixa, post illibatum sacræ officiositatis ministerium cœlestem adire jubeas patriam. Inter quos servum tuum Eulogium, cuius post tuum munus documentis instruimur, litteris edocemur, solatiis consolemur, prædicationibus animamur; omnibus peccatis mundatum, sceleribus universis abstersum, fidelem tibi efficit famulum, tuo perenniter obsequio mancipatum; quo in hac mortalitate placitum tibi exhibens fanulum, condignus tuarum in futuro habitus muneribus gratiarum, saltem vel ultimum requiescendi obtineat loculum in regione vivorum. Per Christum Dominum nostrum, qui tecum vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen.

formula ab Eulogio composita, qua sanctæ virgines cum pro universa Ecclesia tum pro ipso Deum deprecarentur.

^d Sumptum haud dubie ex pia oratione, qua in sacratissimæ V. Mariæ officio, ut vocant, ad sextam utimur: Concede, misericors Deus, fragilitati nostræ, etc. MORAL.